

HARBIY XIZMATCHILAR FARZANDLARI UCHUN TA'LIM JARAYONINI TRANSFORMATSIYASI**G'afurov Behruz Tolib o'g'li**

Farg'ona davlat universiteti mustaqil tadqiqotchisi

Harbiy xizmatchilar farzandlari uchun ta'lim jarayonini transformatsiya qilish nafaqat bilim berish, balki ularning shaxsiy moslashish qobiliyatlarini rivojlantirish, axborot-kommunikatsion texnologiyalar bilan ishlash malakasini oshirish, va zamonaviy sharoitlarga mos ravishda mustaqil qaror qabul qilish qobiliyatlarini shakllantirishga qaratilgan.

Zamonaviy ta'limning bu omillari nafaqat o'quvchilarni muvaffaqiyatga yetaklaydi, balki ularning ijtimoiy va psixologik barqarorligini ta'minlaydi. Ta'limning transformatsion modeli, xususan, harbiy xizmatchilar farzandlari uchun, o'zlarining o'ziga xos ijtimoiy-psixologik ehtiyojlari va sharoitlariga mos kelishi lozim. Ularda vatanparvarlik, axloqiy qadriyatlar, ma'naviyat va milliy istiqloq mafkurasini shakllantirish jarayonida ta'lim innovatsion yondashuvlar, interaktiv metodlar va zamonaviy axborot texnologiyalaridan keng foydalanadi. Shu bilan birga, axborot texnologiyalari orqali ta'limni boshqarish, masalan, kompyuterlashtirish va multimedia vositalaridan foydalanish, o'quvchilarni samarali bilim olish jarayoniga jalb qilish imkoniyatini kengaytiradi. G.I.Gerasimov ta'lim tizimida sodir bo'layotgan transformatsiyalarni jamiyatning rivojlanishi bilan bog'laydi. U ta'lim jarayonini ijtimoiy-iqtisodiy o'zgarishlar bilan hamohang olib borish zarurligini ta'kidlaydi, ayniqsa ta'limning ochiqligi va globallashtirish sharoitida uning rolini oshiradi. Bu holatda ta'lim harbiy xizmatchilar farzandlarini global raqobatbardosh muhitga tayyorlashga imkon beradigan vositadir. E.V.Spirinning fikricha, ta'lim transformatsiyasi o'quvchilarning o'zgaruvchan sharoitlarga tez moslashuvchanlik qobiliyatlarini rivojlantirishga qaratilgan bo'lib, bu jarayon ularning kelajakda muvaffaqiyatli kasbiy hayotiga hissa qo'shadi. Bu ayniqsa harbiy xizmatchilar farzandlari uchun muhim, chunki ular ko'chib yurish, yangi ijtimoiy muhitga moslashish singari hayotiy sinovlarga duch keladilar.

Ta'limning transformatsion jarayonlari nafaqat texnologik, balki pedagogik va didaktik jihatlarni ham qamrab oladi. Masalan, interaktiv ta'lim metodlari o'quvchilarga mustaqil ravishda bilim olish va uni amaliyotga tatbiq etish imkoniyatini beradi. Shuningdek, axborot texnologiyalarining rivojlanishi bilan o'quv jarayonini tezlashtirish va o'quvchilarni zamonaviy axborot makoniga integratsiya qilish zarurati ortmoqda. Zamonaviy ta'lim harbiy xizmatchilar farzandlarini barkamol shaxs sifatida voyaga yetkazishda transformatsiya jarayonlari muhim ahamiyatga ega. Bu jarayon orqali o'quvchilar nafaqat axborot-kommunikatsiya texnologiyalari bilan ishlashni o'rganadilar, balki zamonaviy jamiyatning dinamik o'zgarishlariga moslashish, global raqobatbardoshlik va yuqori ma'naviy-axloqiy sifatarni o'zlashtirish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Shu bilan birga, ta'lim jarayonining transformatsiyasi mamlakatda ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyot va milliy istiqloq maqsadlariga erishishning muhim omili sifatida ko'rib chiqiladi.

Zamonaviy ta'lim tizimi, ayniqsa harbiy xizmatchilar farzandlarini barkamol shaxs sifatida voyaga yetkazishda markaziy omil sifatida ijtimoiy-falsafiy nuqtai nazardan ko'rib chiqilganda, o'ziga xos murakkab transformatsiya jarayonini o'z ichiga oladi. XXI asrning texnologik taraqqiyoti ta'limning mazmuni va shakllarini keskin o'zgartirdi, bu esa o'quvchilarni zamonaviy hayotning dinamik sharoitlariga moslashtirish uchun yangi metodologiyalarni qo'llashni talab qiladi. Ta'limning asosiy xususiyatlaridan biri talabalarning shaxsiy va ijtimoiy ko'nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan yangi yondashuvlardir. An'anaviy ta'lim tizimi o'qituvchiga yo'naltirilgan bo'lsa, zamonaviy ta'limda e'tibor o'quvchiga qaratilgan bo'lib, bu talabalarga ijodiy fikrlash, muammolarni tahlil qilish, mustaqil qarorlar qabul qilish va hayotiy ko'nikmalarni rivojlantirish imkoniyatini beradi. Bu jarayonda texnologiyalar, masalan, mobil ilovalar, onlayn platformalar, elektron kitoblar va multimedialar muhim ahamiyat kasb etadi. "Axborot oqimi kuchayib borayotgan, virtual dunyo turli tuman axborotlar bilan to'lib toshgan bugungi kunda barcha fuqarolarning, ayniqsa, yoshlarning ma'naviy tafakkurini

tarbiyalash, ularda mutolaa madaniyatini, kitobxonlik madaniyatini shakllantirish, ushbu madaniyatni doimiy va muntazam ko‘nikmaga aylantirish har qachongidan ko‘ra dolzarb ahamiyat kasb etmoqda”. Ta’limning transformatsiyasi, ayniqsa harbiy xizmatchilar farzandlari uchun, ijtimoiy va pedagogik jihatdan yanada muhim. Harbiy xizmatchilar farzandlari ko‘pincha ijtimoiy-psixologik qiyinchiliklarga duch kelishlari mumkin, masalan, yashash joyini tez-tez o‘zgartirish, ota-onaning harbiy xizmatdagi ishtiroki tufayli yuzaga kelgan oilaviy stresslar va moslashuv muammolari. Zamonaviy ta’lim metodlari, ayniqsa, interaktiv va individual yondashuvlarga asoslangan texnologiyalardan foydalanish, bu muammolarni yengishga yordam beradi. Ta’limning innovatsion usullari, masalan, interaktiv ta’lim, o‘quvchilarni bilimlarni mustaqil o‘zlashtirishga va amaliy hayotda qo‘llashga undaydi. O‘quvchilarning individual imkoniyatlari va ehtiyojlarini hisobga olish, shuningdek, ular uchun moslashtirilgan ta’lim dasturlarini yaratish, harbiy xizmatchilar farzandlarini barkamol shaxs sifatida shakllantirish jarayonida muhim ahamiyat kasb etadi.

Zamonaviy ta’lim jarayoni o‘quvchilarni nafaqat bilim olishga yo‘naltiradi, balki ularning axloqiy, ma’naviy va vatanparvarlik qadriyatlarini ham shakllantiradi. Ayniqsa, harbiy xizmatchilar farzandlari uchun milliy istiqlol mafkurasi va vatanparvarlik ta’limining ahamiyati beqiyos. Shu bilan birga, texnologiyalarning rivojlanishi bilan ta’lim jarayonida kompyuterlashtirish va masofaviy ta’lim kabi zamonaviy yondashuvlar muvaffaqiyatga erishishda muhim omillar hisoblanadi. Ta’lim harbiy xizmatchilar farzandlarini barkamol shaxs sifatida shakllantirishda markaziy omil bo‘lib, bu jarayon zamonaviy texnologiyalar, innovatsion pedagogik yondashuvlar va milliy va ma’naviy qadriyatlarni uyg‘unlashtirish orqali amalga oshirilmoqda. Bu jarayon ijtimoiy-falsafiy nuqtai nazardan olganda, jamiyatda muhim o‘zgarishlarni amalga oshiradigan va kelajak avlodni tayyorlashga yo‘naltirilgan murakkab tizim sifatida talqin qilinadi.

Harbiy oilalardagi farzandlar o‘zlarining ijtimoiy rolini anglagan holda, ma’naviy ehtiyojlarini to‘liq qondirish orqali jamiyat rivojlanishiga katta hissa qo‘shadi. Ijtimoiy-falsafiy qonuniyatlar shuni ko‘rsatadiki, ma’naviy ehtiyojlarning to‘g‘ri qondirilishi jamiyatda axloqiy va madaniy yuksalishga sabab bo‘ladi, bu esa, o‘z navbatida, jamiyatning boshqa sohalariga ham ijobiy ta’sir ko‘rsatadi. Ijtimoiy-falsafiy qonuniyatlar nuqtai nazardan harbiy xizmatchilar farzandlarini barkamol shaxs sifatida shakllantirishning ijtimoiy-madaniy xususiyatlari ma’naviy ehtiyojlarning o‘sishi va yangilanib borishi bilan chambarchas bog‘liq. Bu ehtiyojlar moddiy sharoitlar bilan o‘zaro bog‘liq holda shakllanadi va rivojlanadi. Shu nuqtai nazardan, harbiy xizmatchilar farzandlarining ehtiyojlarini qondirish faqat individual taraqqiyotning bir qismi emas, balki jamiyatning ijtimoiy-madaniy rivojlanishida ham muhim rol o‘ynaydi.

Zamonaviy ta’lim jarayonida o‘z-o‘zini tarbiyalashning markaziy o‘rni, ayniqsa harbiy xizmatchilar farzandlarini barkamol shaxs sifatida shakllantirishda, ijtimoiy-falsafiy jihatdan juda muhim ahamiyat kasb etadi. Zamonaviy jamiyatda o‘z-o‘zini tarbiyalash faqat bilim olishdan iborat bo‘lmay, balki mustaqil axborot olish, uni qayta ishlash va undan oqilona foydalanish ko‘nikmalarini rivojlantirish orqali yoshlarni har tomonlama rivojlantirishga yordam beradi. T.J.Xo‘janova “Yoshlar bilan muloqot qilish chog‘ida, uni olib borishning birinchidan, kommunikativ – axborot kim tomonidan uzatilmoqda, qanday ma’no-mazmundagi axborot uzatilmoqda, axborot qanday yo‘l bilan uzatilmoqda, axborot kimga yo‘naltirilmoqda, axborot qanchalik samarador uzatilganligi, ikkinchidan, interaktiv – hamkorlik va raqobot shaklidagi o‘zaro ta’sirning qanday darajada bo‘lishi, uchinchidan, peretseptiv – yoshlarning o‘z guruhiga mansub individni, boshqa guruhga mansub individni, o‘zining guruhini, o‘zga guruhni idrok etishi bo‘lib, u identifikatsiya, empatiya, refleksiya, stereotipizatsiya mexanizmlarini ishga solish orqali amalga oshirish yo‘nalishlari ish olib borish zarur”.

Bugungi ta’lim jarayonlarida raqamli texnologiyalarning kirib kelishi, o‘quvchilarga o‘z-o‘zini tarbiyalash imkoniyatlarini kengaytirdi. Harbiy xizmatchilar farzandlari uchun bunday imkoniyatlar juda muhim, chunki ular ota-onalarining xizmat faoliyatiga qarab turli geografik hududlarda yashashlari mumkin. Bu sharoitlarda raqamli ta’lim vositalari o‘quvchilarga bilim olishni davom ettirish, o‘quv jarayonida faol qatnashish imkonini beradi. Masalan, Coursera, Khan Academy va EdX kabi onlayn platformalar dunyoning nufuzli universitetlarining yuqori sifatli kurslariga kirish

imkoniyatini taqdim etadi. Bunday platformalar, geografik yoki iqtisodiy cheklovlarga qaramasdan, harbiy xizmatchilar farzandlarining o'z bilimlarini oshirishlariga imkon yaratadi.

Zamonaviy ta'lim jarayonlarida o'z-o'zini boshqarish va avtonom ta'lim tamoyillari tobora ko'proq ahamiyat kasb etmoqda. Bunday jarayonlar o'quvchilarning mustaqil fikrlash, muammolarni hal qilish va o'z ta'lim sayohatlarini nazorat qilish qobiliyatlarini rivojlantiradi. Harbiy xizmatchilar farzandlari ko'pincha mustaqil bo'lishga tayyor bo'lishlari kerak, chunki ularning hayoti va ta'lim jarayonlari ko'pincha barqaror emas. Shu boisdan, raqamli texnologiyalar yordamida ularga o'z bilimlarini o'zlari boshqarish imkoniyati berilishi, ularni barkamol shaxs sifatida shakllantirishga xizmat qiladi. Teskari sinf modeli, hamkorlikda o'rganish, va so'rovga asoslangan ta'lim metodologiyalari zamonaviy ta'limda keng qo'llanmoqda. Bu metodologiyalar o'quvchilarning bilim olish jarayonidagi faol ishtirokini ta'minlab, ularda tanqidiy fikrlash va ijodiy yondashuvlarni rivojlantiradi. Ayniqsa, harbiy xizmatchilar farzandlari uchun bu yondashuvlar ahamiyatli bo'lib, ularning hayotiy vaziyatlarga moslashish va turli ijtimoiy muhitlarda muvaffaqiyatli faoliyat yuritishiga tayyorgarlik ko'rishlariga yordam beradi.

REFERENCES:

1. Брюно Ж. и др. Одаренные дети: психоло-педагогические исследования и практика// Психологический журнал. – 1995. - №4. – С.73.
2. Вединеева Н.А. Научно-исследовательские проекты как средство самореализации старшеклассника: Дис. канд. пед. наук. – Оренбург, 2006. – 221 с.
3. Вихорева О.А. Развитие самостоятельности старших подростков в процессе исследовательской деятельности: Дис... канд. пед. наук. – Челябинск, 2003. – 163 с.
4. Войтенко Т. Обучение через саморазвитие и самовоспитание. // Ж. Директор школе. – М., 2000. - №3. – С.78.
5. Воробев, В.В. Поисково-исследовательские задачи как средство развития творческого мышления учащихся математических классов: Дис. канд. пед. наук. – Омск, 2005. – 255 с.
6. Виготский Л.С. Педагогическая психология. – М.: АСТ, 2005. – 671 с.
7. Габдулхаков В.Ф. Одаренность и ее развитие в условиях взаимодействия общеобразовательной школы и университета. Учебно-метод. пособие. / Казан: РИТС «Школа», 2012. – 174 с.
8. Гозиев Э.Г. Психологические основы развитие самоуправления учебной деятельностью у школьников и студентов. Автореф. дис. док.псих.наук. – Т., 1991. – 38 с